

Мирослав Д. Стевановић
Драган Ж. Ђурђевић

ОБРАЗОВАЊЕ ЗА НАЦИОНАЛНУ БЕЗБЕДНОСТ

У сусрет суочавању са сложеним
проблемима у информационом добу

Мирослав Д. Стевановић, Драган Ж. Ђурђевић

ОБРАЗОВАЊЕ ЗА НАЦИОНАЛНУ БЕЗБЕДНОСТ
У сусрет суочавању са сложеним
проблемима у информационом добу

Рецензенти

Проф. др Татјана Миливојевић

Доктор филозофије и трансакциони аналитичар – психотерапеут
Висока школа социјалног рада Београд

Проф. др Лукас Расулић, неурохирург

Медицински факултет Универзитета у Београду
Клиника за неурохирургију, Клинички центар Србије

Проф. др Горан Михајловић, психијатар

Медицински факултет Универзитета у Крагујевцу
Председник удружења психијатара Србије

Издавач

Академска мисао, Београд

Технички уредник

Александар Недељков

Лектор

Зора Дрчелић

Штампа:

Беопрес, Београд

Тираж: 300 примерака

ИСБН 978-86-7466-836-8

Београд, 2020.

Садржај

<u>1. Увод</u>	7
1.1. Предмет	7
1.2. Проблем	9
1.3. Значај и циљ истраживања	10
1.4. Метод	11
1.5. Претпоставке	13
1.6. Рецензије	14
<u>2. Изазов сложених проблема</u>	23
2.1. Критичко размишљање	25
2.1.1. Потреба учења критичког размишљања	29
2.2. Проблем валидације	33
2.2.1. Методи валидације	34
2.3. Решавање сложених проблема као примена резоновања и размишљања	37
2.4. Проблем емпатије	41
2.4.1. Неуропсихолошки аспект стратегије образовања	44
<u>3. Перцепција и спољнополитичко одлучивање</u>	47
3.1. Неуропсихолошка природа ограничења	49
3.2. Психолошка димензија ограничења перцепције	51
3.3. Последице ограничења перцепције на прикупљање и обраду обавештајних података	54
3.4. Последице перцепције и спознаје на процес одлучивања	56
3.5. Спољнополитичко одлучивање (опажање и спознаја)	58
<u>4. Потребе националне безбедности у образовању</u>	63
4.1. Ограничења проблемског резоновања у националној безбедности	65
4.2. Теоријски аспект образовања за националну Безбедност	69

<u>5. Проблем наратива у информационом простору</u>	77
5.1. Структурни носиоци пласирања порука	80
5.1.1. Димензије утицаја	84
5.2. Општи оквир	92
<u>6. Изазови за национални систем образовања</u>	101
6.1. Вредносни захтеви	104
6.2. Суочавање образовања са изазовима доба	107
6.2.1. Одрживост образовних технологија	109
6.3. Концептуална перцепција образовања у Србији	115
<u>7. Структурирање образовања за националну безбедност</u>	121
7.1. Практични контекст савременог образовања	122
7.2. Практични изазови образовања	123
7.3. Потреба за етичким приступом образовању	128
7.4. Потреба за националном безбедношћу у образовању	130
<u>8. Изазови пред реформом образовања</u>	135
8.1. Проблем тржишног ограничавања образовања	140
8.2. Изазови информационом добу у образовању	142
8.3. Ограничења данашњег концепта образовања	148
<u>Закључна разматрања</u>	159
<u>Литература</u>	167

1. Увод

1.1. Предмет

Људско друштво и организационе структуре које су развијене у функцији управљања политичким заједницама, суочени су са наглим развојем рачунарских и информатичких технологија. Ниво тог развоја је такве природе и обухвата да га многи оцењују као информационо доба. Без обзира на то да ли се овај развој сматра новом (четвртом) технолошком револуцијом или само технолошким унапређењем постојећег индустријског начина производње, чињеница је да информационо доба доноси низ изазова за процес рационалног одлучивања. Наиме, док је у процесима који имају јасно дефинисане параметре, одлучивање значајно олакшано кроз апликације рачунарског моделирања и стандардизације, у процесима који, по природи ствари, не могу бити јасно дефинисани учесници наилазе на низ практичних проблема проистеклих из услова који успостављају рачунарске технологије.

Аутори су, не само педагошки, већ и практично били ангажовани на различитим нивоима процеса организованог прикупљања и обраде података за потребе процеса рационалног одлучивања. Искуство показује најмање две димензије промена које је информационо доба донело у том процесу. Прва је развој ускоспецијализованог приступа и ужих дисциплина, којима је циљ аутоматизовање понашања кадрова у свакодневном обављању послова и задатака. Друга је све већа доступност података и информација које утичу на личне ставове и процедуре прикупљања, обраде, па и само одлучивање. Са становишта учесника процеса рационалног одлучивања, али истовремено и сваког грађанина, као субјекта политичке заједнице који има лични интерес да одлуке које се доносе буду рационалне са аспекта општег, заједничког и индивидуалног интереса, прворазредни значај има питање индивидуалне оспособљености кадрова у том систему.

Кадровски аспект система националне безбедности, у информационом добу, намеће две групе питања. У прву би спадали: утицај савремених услова на улогу и домет перцепције на рационално одлучивање; захтеви које данас намећу прикупљање и обрада података и одучивање пред учеснике тог процеса; као и утицај сајбер простора на обликовање свести. Друга група питања тиче се систематског постављања у односу на ново доба; обухвата питања шта је то што би образовање требало да пружи кадровима за ново доба и који су могући приступи прилагођавању система образовања потребама времена.

О самом образовању се води константна расправа. Несумњиво је приметна тржишна оријентација и омасовљење образовања. Међутим, сви негативни аспекти догађаја у свету, стварна небрига о животној средини, погоршање стања у природи и другим областима у којима постоји наводна посвећеност држава, криза међународног система и низ нерационалних развоја – указују да информационо доба, осим централизације различитих процеса, не само да није допринело делотворности одлучивања, него је чак ојачало бирократизацију и поткопало ефикасност остваривања циљева. У том контексту, образовање за националну безбедност чини се да постаје питање од значаја на националном и на међународном нивоу.

Како се ради о припреми будућих интелектуалаца за деловање у условима које намеће информационо доба, проблем образовања за националну безбедност није нешто тренутно, већ представља историјско питање. У оквиру анализе овог питања првенствено смо посматрали функционална ограничења система високог образовања у светлу изазова које намећу неке одлике информационог доба на појединца. Овакво опредељење предмета проистиче из поставке да информационо доба, у најмању руку, мења брзину и доступност података и информација, креира посебан простор за ширење прича и дискурса, утиче на јавно мњење, те рационално функционисање у таквом окружењу, а посебно утиче на решавање непотпуно одређених проблема, те изискује способност критичког мишљења и вредносну изграђеност учесника.

1.2. Проблем

За предмет посматрања одредили смо функционална ограничења и контрадикторности система високог образовања у светлу изазова које појединцу намећу неке одлике информационог доба. Наиме, поставили смо једначину стварања кадрова од онога што их очекује у будућем свакодневном поступању, бар у мери у којој је то могуће објективно проценити. Испоставило се да се непознате променљиве односе на квалитативне елементе које је неопходно изградити кроз високо образовање.

У наведеном оквиру, ово истраживање полази од основних постулата високог образовања и настоји да продуби разумевање његовог домета у односу на одлике информационог доба и примене информатичких технологија. У овој студији, дакле, покушали смо да синтетизујемо досадашња искуства на пољу изазова са којима се сусреће рад на прикупљању и обради података и на одлучивању у области националне безбедности, из угла савремених социо-технолошких изазова.

Овако одређен проблем имплицира и покушај да се дође до теоријских постулата који би допринели расправи о правцима реформе система високог образовања. Будући да је истраживање било првенствено феноменолошки постављено, овај теоријски аспект је сведен на утврђене правилности односа између индивидуалних капацитета и неопходне делотворности интелектуалног слоја у суочавању са испољавањем сложених проблема данас.

Проблем на који је овај рад фокусиран је то да одговарајуће резонување високообразованих учесника у области националне безбедности данас изискује виши ниво изграђености капацитета перцепције и вредносног кодекса. Разлог за овакво дефинисање проблема проистиче из неколико општепознатих феномена данашњице. Високотехнолошки криминал, праће новца и низ других безбедносних изазова данас подразумева учешће високообразованих и стручних кадрова.

С друге стране, све више прописа није довело до рационализације напора да се бирократија учини ефикасном, нити да се елиминишу појаве попут мита и клијентелизма, које такође представљају изазов за стабилност друштва широм света, укључујући и најразвијеније државе. Такав развој, који је очит из међународних и националних напора да се сузбију овакве појаве, указује да високо образовање не производи само интелектуални слој који

ће радити и стварати у интересу друштва, већ и оне који су искључиво оријентисани на уске, личне финансијске и друге интересе.

1.3. Значај и циљ истраживања

Основна сврха и оправдање за предмет и проблем овог нашег истраживања имају двојаку природу. С једне стране, ради се о потреби да се установе објективне правилности између узрока нерационалности целокупног процеса одлучивања у високотехнолошким условима. С друге стране је неопходност да се идентификују елементи које би требало обезбедити кроз образовање, како би од интелектуалног слоја могло да се очекује да ће у овом добу имати прогресивну улогу у друштву.

За овако постављен значај проблема, посебно се испоставило погодним посматрање система националне безбедности. Пре свега, ради се о области коју одликује висок степен сложености проблема. Даље, у препознавању и артикулисању појава, односа и феномена у овој области значајну улогу имају перцепција, вредносни склоп и когнитивни капацитет учесника. Отуда, ради се о области у којој кадрови имају доминантну улогу у односу на процедуре и форме.

Истраживачки проблем, најопштије посматрано, представља изазов како да се решавају сложени проблеми, у информационом добу. Постоји, на први поглед, дискрепанција између циља који се остварује дигитализацијом и аутоматизацијом, а то су поједностављење, аутоматизација и предвидивост, с једне стране, и захтева прилагођавања променљивим и неизвесним околностима које су иманентне националној безбедности, с друге стране.

У литератури није посвећена одговарајућа пажња утицају који има квалитет високог образовања на капацитет учесника процеса у области националне безбедности, првенствено у контексту прилагођавања актуелним изазовима. Изузетак од овог правила су теоријски радови који се баве управљањем људским ресурсима. Напори на овом плану до сада су углавном оријентисани на увођење нових вештина и ужих дисциплина у курикулуме, којима се настоји постићи стандардизација и аутоматизација у размишљању будућих интелектуалаца, а тиме и у њиховом будућем професионалном поступању. Значај продубљивања постојећих сазнања посебно је потребан по питању иманентних тешкоћа с

којима се суочавају практичари националне безбедности и унапређења њиховог функционисања или ефикасности, пре свега у вези са потребама националне безбедности у образовном систему.

Теоријски проблем истраживања је оријентисан на систематизацију знања и проширење разумевања безбедносног контекста образовања, а пре свега прилагођавања потребама информационог друштва, чему би се требало што хитније посветити. Оно што, у том смислу, представља проблем којим се у овом раду бавимо јесу изазови пред системом образовања и приступ структурирању тог система за потребе националне безбедности.

1.4. Метод

Истраживање предмета ове монографије и проблема који предмет прате, пред ауторе је наметнуло различите мултидисциплинарне изазове, те су с тога примењене и различите истраживачке методе:

- Подаци су прикупљани из различитих база, као и из резултата истраживања сродне тематике скоријег датума код нас и у свету (*историјска метод*). Овоме се прибегло у циљу идентификације преовлађујућих стандарда, механизма и процедура добре праксе, као и слабости и потешкоћа на које се наилазило при њиховом успостављању, а које би могле користити за унапређење постојећег образовног система које би задовољило потребе националне безбедности у Републици Србији. Овде се мора констатовати да је број података који обрађују ову тематику, а да су јавно доступни, далеко мањи од очекиваног. Испоставља се да сваки контекст националне безбедности, сам по себи, намеће одређени ниво нетранспарентности;
- за теоријско заснивање проблемског подручја углавном је коришћен метод *ирефлекта научне и стручне литературе*. Овим поступком су, између осталог, обухваћени преглед и анализа референтне домаће и иностране литературе, као и истраживачка искуства из ове области, уз додатну анализу бројних наменских чланака психолога, филозофа, неуролога, футуролога и информатичара у чијем се средишту налазе различита искуства и добре праксе, повезани са образовањем,

- перцепцијом, одлучивањем и људским могућностима и ограничењима;
- за обраду прикупљених података код анализе процеса образовања у систему Републике Србије, као и за утврђивање тих података и искустава резултата образовања за националну безбедност сагледаваних кроз призму нових технологија, нарочито информационих технологија и ограничења које намеће капацитет људског ума у односу на број информација којима је изложен из различитих извора примењивана је *компјутеризована метода*;
 - за прикупљање података из различитих извора, као и извођење одређених генерализација, оцена и закључака примењиване су првенствено метода анализе, синтезе, индукције и дедукције, апстракције, конкретизације (*описне-научне методе*). У вези са овим се мора напоменути да је у испитивању одговарајућих тенденција у појединим образовним сегментима и за утврђивање могућности примене информационих технологија у процесу одлучивања примењиван дедуктивни приступ;
 - за разврставање чинилаца, фактора, варијабла, вектора као и узрока и последица који одређују и трасирају магистралне правце, координате и приоритете образовања за националну безбедност, у целини или по деловима, као и за сагледавање могуће штете, с једне, и остваривање позитивних ефеката и предности успешно образованог кадра за потребе националне безбедности, као одговора на изазове које доноси четврта информатичка револуција, с друге стране, коришћене су *метода класификације и метода систематизације*;
 - за ближи опис обухвата, опсега и динамике образовања, а нарочито процеса организације, односно управљања неопходним променама у образовању кадрова за националну безбедност, као њеном крајњом резултантом, коришћена је углавном *дескриптивна метода*;
 - Уравнотежени приказ, представа или оцена показатеља везано за ток или резултате образовања за националну безбедност најчешће су дати кроз нумеричко изражавање, дескрипцију и графички приказ, односно кроз *квантитативну и квалитативну анализу*. Оваква комбинација метода из других научних области је погодна за потребе контекста доношења одлука у суочавању са сложеним проблемима у

информационом добу, а у том смислу за анализу образовања кадрова за националну безбедност;

- за представљање објективног показатеља (појединачних и групних) утицаја политичких, економских, социјалних, безбедносних и других фактора (екстерних и интерних) на садржај, ток и домете образовања кадрова за потребе националне безбедности, као и могућности за превазилажење евидентног и у пракси на различите начине испољеног дефицита капацитета за решавање наглолазећих изазова у овом специфичном делу образовања, коришћена је *PESTEL анализа*.

1.5. Претпоставке

У складу са дефинисаним предметом и методом, у овом раду смо поставили две основне и пет посебних претпоставки.

Основне претпоставке су:

- Способност кадрова који чине систем националне безбедности одражава ниво заштите основних вредности државе и заједнице као целине.
- Институционални систем образовања представља посебан субјект националне безбедности.

Наведене опште претпоставке условиле су и пет посебних претпоставки:

- Интереси националне безбедности изискују да се супростави негативним аспектима непријатељских наратива, посебно у виду пропаганде, квазинаучних радова и приватних студија.
- Образовни систем у информатичком добу, са становишта националне безбедности која обухвата заштиту основних људских права, економског благостања и одрживог развоја, треба да обезбеди и развој личности способних да схвате обим и последице технолошких промена за друштво и појединце.
- образовање, данас, с обзиром на количину и брзину с којом се информације производе, захтева повећање способности појединца да те информације правилно апсорбује и опажа .
- Људске неуро-психолошке одлике, у технолошки захтевном окружењу, генеришу ризик да се не управља нужно рационално.

- У високостандардизованом и процедуралном свету, развој индивидуалног моралног профила нужно подразумева критички став према моћи.

1.6. Рецензије

Проф. др Татјана Миливојевић

Рецензија монографије:
ОБРАЗОВАЊЕ ЗА НАЦИОНАЛНУ БЕЗБЕДНОСТ
У сусрет суочавању са сложеним
проблемима у информационом добу
 Аутори: Мирослав Д. Стевановић, Драган Ж. Ђурђевић

Већ први поглед на наслове поглавља и поднасловe монографије „Образовање за националну безбедност: У сусрет сложеним проблемима у информационом добу“, аутора Мирослава Д. Стевановића и Драгана Ж. Ђурђевића, показује да се не ради о научно-дисциплинарно уско омеђеном приступу тематици. Наиме, одреднице као што су *Решавање сложених проблема као примена резоновања и размишљања, Проблем ефикасије, Неуропсихолошки аспекти савремене образовања, Проблем иррационалности ограничавања образовања, Иззови информационог добу у образовању* и оне друге, које упућују на феномене природних неуропсихолошких ограничења, али и недовољно искоришћених потенцијала перцепције, пажње, памћења, когнитивних, афективних и мотивационо-вољних човекових способности – одмах привлаче пажњу потенцијалних читаоца: научника, стручњака и друштвених актера из многих области, као и шире публике заинтересоване за те теме. Осим питања на које указују наслови и поднаслови, у монографији се обрађују и друге актуелне и значајне теме, као што је однос између традиције и напретка, нације и глобализације, утицај наратива и друштвених мрежа на свест, итд.

Додатна и веома значајна вредност ове монографије је и приступачан, питак стил, јасне и концизне реченице неоптерећене научно-академском језичком „тешком артиљеријом“ која, најчешће, суштину исказа чини непрозирном и беспотребно оптерећује менталне процесе декодирања значења. Другим речима,

штиво које је пред нама у потпуности задовољава високе норме и стандарде научног истраживања и писања, а уједно и оне неписане и некатегорисане, али тако присутне и живе, критеријуме читалачког задовољства. Мало је научних монографија, барем на нашем тржишту, које се могу подичити тиме да обогаћују наше знање истовремено нам пружајући уживање. Обично се за романе каже да их читамо у даху. То је, што се мене тиче, био случај са овом монографијом, а верујем да ће такво искуство имати и многи други читаоци.

Аутори Стевановић и Ђурђевић су јасно, структурисано, конзистентно, методолошки ваљано и теоријски чврсто утемељено и поткрепљено релевантним изворима, широко обухватили и дубоко захватили предмет свог истраживања. Осим горепоме­нутог успешног одговора на изазов усклађивања формално-садр­жинских научних стандарда са приступачним и лепим писменим стилем, успешно су одговорили и на изазов заузимања мултидис­циплинарне перспективе, без упадања у замку дигресивности, неодређености, и уопштености на рачун губитка конкретности и фокуса на главни предмет и циљ рада. Под придевима, „широ­ко“ и „дубоко“ мислимо на то да њихов приступ садржи, али и превазилази примењивост само на област образовања за нацио­налну безбедност. Такав приступ је у складу са све неопходнијом тесном сарадњом и међузависношћу различитих природних и друштвено-хуманистичких наука у спознаји и разумевању више­димензионалног, комплексног феномена човека и његовог света, који је, такође, све комплекснији, реално и виртуелно умреже­нији, неизвеснији и подложнији мноштву различитих а међусоб­но повезаних ризика, посебно у светлу националне безбедности.

Како и сами аутори кажу, ради се „о припреми будућих ин­телектуалаца за деловање у условима које намеће информацио­но доба...“. Сам термин „интелектуалац“ није случајно одабран, јер указује на то да се ради о појединцу који није само зналац, стручњак, експерт, поседник дипломе, већ је образован као (само) свесна личност, која уме системски, уместо једнострано и линеар­но, да резонује, расуђује и одлучује у комплексном динамичном свету. Тако образована особа, или интелектуалац, интегрише осећања, вредности и сврхе у своје процесе мишљења, односе пре­ма друштвеном и природном окружењу и самоизградњу. Чувени руски књижевни теоретичар и критичар Бјелински је изјавио да кад човека напусти морал, одмах иза тога га напушта памет. Кад

се изгубе вредности и принципи ништа није pamетно, јер човек је pamетан због начела на основу којих закључује. Кад немате принципе и начела према којима се руководите, не можете ништа да закључите, имате само збрку. А збрка, дезоријентисаност и несврхисходност, посебно у технолошки овако развијеном свету, могу да имају несагледиве фаталне последице по судбину земаља, нација и планете. Ово је стожерна теза и вредност из које и око које се гради аргументација аутора, али вредност која није тек пука хуманистичка лепа пројекција, већ извире из реално постојећих могућности и подложна је провери стварности.

Аутори Стевановић и Ђурђевић убедљиво показују и афирмишу неодрживост одвајања чињеница и вредности у спознаји и обликовању човека, друштва и цивилизације. Вредности без утемељења у чињеницама су опасне фантазије на чији се олтар, као што, нажалост, показује историја, жртвују милиони људи, а чињенице људског света лишене вредносне перспективе су неупотребљиви сирови подаци без значења. Од изузетног значаја је што аутори подсећају да људска бића остају суверени субјекти у односу на компјутерско-информационе технологије, колико год оне биле брзе и моћне, јер само људи могу да придају значења и постављају вредности и сврхе.

И за крај, иако се можда не бих сложила са понеком тврдњом, јер, по мени, није у духу комплексности који инспирише и прожима ову монографију (као на пример, свођење „обојених револуција“ на интервенције са стране), рекла бих да је то неизбежни данак богатству садржаја и мултиперспективности, у оквиру ограниченог формата, које одликују ову монографију. У сваком случају, ово је монографија, која је, упркос томе што је пре свега посвећена образовању људских ресурса за националну безбедност у информационом добу, веома корисна, релевантна и занимљива филозофима, психолозима, социјалним психолозима, педагозима, социолозима, теоретичарима медија, комуниколозима, политиколозима и тд.

Проф. др Таијана Миливојевић

Доктор филозофије и трансакциони аналитичар – психотерапеут
Висока школа социјалног рада
Београд, 18. Јануар 2020.

Проф. др Лукас Расулић

Рецензија монографије:
ОБРАЗОВАЊЕ ЗА НАЦИОНАЛНУ БЕЗБЕДНОСТ
У сусрет суочавању са сложеним
проблемима у информационом добу

Аутори: Мирослав Д. Стевановић, Драган Ж. Ђурђевић

Сам појам безбедности је веома комплексан и сложен друштвени феномен, а национална безбедност као њен интегрални део је појам са вишеструким значењем, који у општем смислу подразумева слободу од страха, претњи и физичког насиља над грађанима једне државе, али укључује и политичке, економске, моралне, социјалне, културне, идеолошке и нормативне елементе. Са друге стране, поред неспорне друштвене улоге, перманентно образовање има и велики политички и економски значај. образовање у области националне безбедности може допринети унапређењу могућности и квалитета живота у оквиру конкретне заједнице, што у данашњим условима није могуће без систематског мултидисциплинарног приступа процесу образовања.

Монографија „Образовање за националну безбедност: У сусрет сложеним проблемима у информационом добу“ истиче доминантну улогу кадрова у односу на процедуре и форме и наглашава да препознавање и артикулисање појава, односа и феномена у овој области у значајној мери зависи од перцепције, система вредности и когнитивних капацитета учесника.

Како у савременој литератури није посвећена одговарајућа пажња утицају који високо образовање може имати на капацитет учесника у области националне безбедности, аутори су уложили значајан напор да систематизују дугогодишња искуства на пољу изазова са којима се сусреће рад на прикупљању и обради података и на одлучивању у области националне безбедности, из угла савремених социо-технолошких изазова и укажу на функционална ограничења и контрадикторности система високог образовања у светлу изазова са којима се појединци суочавају у информационом добу.

Образовни систем у информатичком добу, са становишта националне безбедности која обухвата заштиту основних људских права, економског благостања и одрживог развоја, треба да обезбеди и развој личности способних да схвате обим и последице технолошких промена за друштво и појединце. Обезбеђивање структурних услова за рационално доношење одлука које се односе на национал-

ну безбедност, суочава се са изазовима које генеришу објективна количина доступних података и брзина информација на глобалним мрежама у односу на људске неуропсихолошке способности.

Стога су аутори посебну пажњу посветили изазовима сложених проблема и потреби учења критичког размишљања, као и решавању сложених проблема применом резоновања и размишљања, чиме се неизоставно повећава поузданост рационалног одлучивања.

Мени, као неурохирургу, посебно занимљив део ове монографије је део посвећен неуропластицитету, односно свеобухватном термину који се односи на способност мозга да се измени и реорганизује, како физички, тако и функционално током живота, под утицајем околине, понашања, мишљења и емоција. Иако концепт неурполастицитета није нов и помиње се чак и почетком 19. века, може се рећи да су аутори Стевановић и Ђурђевић, први који су у домаћој литератури указали на значај овог концепта у развоју капацитета и повећању прилагодљивости појединаца активних у области националне безбедности дигиталној ери и променама које доноси савремено технолошко доба.

Чињеница да постојећи студијски програми немају дефинисане параметре у погледу развоја вредносног аспекта људских ресурса у области националне безбедности намеће потребу за реформама високог образовања, структурирањем образовања за националну безбедност и креирањем образовног система који би био фокусиран на способност интелектуалног слоја да правилно апсорбује и опажа велики број расположивих информација.

Аутори ове монографије су на свеобухватан, концизан и потпуно разумљив начин указали на неопходност постојања образовног система који, са становишта националне безбедности у информатичком добу, треба да обезбеди поред познавања норми и процедура и развој капацитета индивидуа способних да схвате обим и последице технолошких промена за појединце и друштво у целини.

Захваљујући савременом приступу овој области, ова књига може веома корисно послужити свима који су заинтересовани да прошире и обогате своја сазнања о потребама националне безбедности у образовању.

Проф. др Лукас Расулић, неурохирург
Медицински факултет Универзитета у Београду
Клиника за неурохирургију, Клинички центар Србије
Београд, 14. Фебруар 2020.

Проф. др Горан Михајловић

Рецензија монографије:
ОБРАЗОВАЊЕ ЗА НАЦИОНАЛНУ БЕЗБЕДНОСТ
У сусрет суочавању са сложеним
проблемима у информационом добу
Аутори: Мирослав Д. Стевановић, Драган Ж. Ђурђевић

За разлику од претходних стадијума развоја људске цивилизације, основни производ савременог друштва представља информација. Количина, тачност и брзина обраде информација постају императив функционисања у „информатичком“ друштву. Приступ информацијама у савременом друштву је све мање ограничен, док знање, вештине и употребе информација постају неопходност функционисања. Ове чињенице се, можда и понајвише, односе на уполсене у безбедносним структурама, што аутори монографије „Образовање за националну безбедност у сусрет суочавању са сложеним проблемима у информационом добу“, правилно уочавају и излазећи у сусрет новонасталој ситуацији и „новом времену“ у монографији детаљно образлажу сијасет нових чињеница и препорука од велике важности за едукацију студената Академије за безбедност.

У последњих неколико година у области неурономика интензивно се испитују промене у когнитивним психичким процесима, настале под утицајем свакодневне употребе савремених информационих технологија. Већ се називу промене у процесу обраде информација, она постаје бржа, али и површнија; организам је у стању сталне делимичне пажње, при чему се уче и памте само одређене чињенице, а све остало се занемарује. Одређене гране психологије сугеришу могуће промене и у обрасцима емотивних реакција, напр. разумевање емотивног контекста, затим важности и препознавању невербалних знакова, а пре свега, у обрасцима успостављања и одржавања социјалних односа, који данас имају могућност одложене и посредне комуникације, анонимности, креирања посебних идентитета и сл. Комбиновање интерперсоналне (директне) и масовне комуникације, интерактивност, велика брзина размене информација и мултимедијалност, одлике су савремене људске интеракције.

Аутори у својој монографији с правом постављају велики број питања која се, пре свега, односе на чињеницу како се „снаћи“

у мору информација које се „нуде“ посредством све бројнијих информационих мрежа, како одвојити битно од небитног, како избећи „замке“ суптилно пласираних података који воде у „погрешном“ правцу и сл. Употребом комплексне методологије, аутори анализирају веома важну особину коју је неопходно да припадник безбедносних служби има, а то је способност критичког мишљења. Такође, на веома суптилан начин, у књизи се анализирају посебне карактеристике критичног мишљења и могућности које савремени едукативни процес у том контексту може да обезбеди едукантима. Наравно, у „судару“ са, рекао бих, огромним количинама информација (јавно доступним али и из „тајних“ извора) „стоји“ појединац са својим психолошким особинама. Управо од тих особина које едукант „са собом носи“, у највећој мери зависи квалитет анализа и квалитет „одлучивања“. Аутори с правом указују на слабост до сада „доминантног“ бихејвиористичког приступа у едукативном процесу, у погледу недовољности тог приступа када су у питању решавања „сложених“ проблема (попут екологије, међународног тероризма и сл.) са којима се људска цивилизација сусреће у актуелном тренутку и са којима ће се суочавати и у непосредној будућности. Образовање у „ери информатике“ се не може свести само на проширење фонда знања. У актуелном тренутку је потребна систематска тежња да се код студената развијају креативност, интелектуални интегритет, мудрост, толеранција, естетска осетљивост, самоспознаја, емпатија. Јер, како аутори на једном месту у књизи кажу, предуслов за људскост, која је неопходан елеменат рационалног доношења одлука, јесу емпатија и емоционална резонанца за потребе „другог“.

У својој књизи, аутори велику пажњу посвећују улози „наратива“ и у том контексту могућности утицаја друштвених мрежа на „правце“ размишљања, али и на „контролу људске свести“, као и на потенцијалне „опасности“ по националну, али и безбедност уопште која из тога може проистећи. За спознају природе „наратива“ и потенцијално неутралисање штетних последица по безбедност, према мишљењу аутора неопходна је комплексна мултидисциплинарна едукација, која ће између осталог обезбедити „изградњу“ личности едуканта способног да се, рекао бих, персонално суочи са изазовом „тренутка“, јер у „средишту одлуке“ је ипак човек са својим знањем, интуицијом, имагинацијом, културом, моралом, емоцијама, страховима... Сходно томе, ау-

тори с правом сугеришу да би образовни систем требало да се усредсреди на способност интелектуалног слоја да правилно апсорбује и опажа информације које се масовно производе око њих, а да истовремено развија и негује систем вредности који је погодан да задовољи потребе заједница и да представља подршку прилагођавању и напретку људске цивилизације уопште.

Обзиром на „поље истраживања“, актуелност, примењену методологију, мултидисциплинарни приступ, монографија „Образовање за националну безбедност у сусрет суочавању са сложеним проблемима у информационом добу „ аутора, Мирослава Д. Стевановића, и Драгана Ж. Ђурђевића, може послужити, између осталог, и професионалцима и научницима из области хуманистичких наука као добра основа за даља истраживања у овој области.

Проф. др Горан Михајловић, психијатар
Медицински факултет Универзитета у Крагујевцу
Председник Удружења психијатара Србије
Крагујевац, 02. Март 2020.